

Μίνως Βολανάκης: “Το φως των Βράχων”

Εγκαίνια έκθεσης 4 Σεπτεμβρίου 9:00 μ.μ

Μίνως Βολανάκης Έλληνας σκηνοθέτης (Αθήνα 1925-1999).

Σπούδασε θέατρο με δάσκαλο τον Κάρολο Κουν, για τον θίασο του οποίου μετέφρασε πολλά έργα του αμερικανικού δραματολογίου. Εγκαταστάθηκε στην Αγγλία και ειδικεύτηκε στη σκηνοθεσία· ανέβασε πολλά έργα του αρχαίου κλασικού θεάτρου, του ευρωπαϊκού και του σύγχρονου στη Μ. Βρετανία και στις ΗΠΑ, σε πανεπιστήμια και σε ιδιωτικά θέατρα.

Στη δεκαετία του 1960 σκηνοθετεί για πρώτη φορά στην Ελλάδα, στο ΚΘΒΕ. Η πιο αξιοσημείωτη εργασία του σ' αυτή την περίοδο είναι η πρώτη παράσταση του έργου του Σ. Μπέκετ "Περιμένοντας τον Γκοντό". Μετέφερε τη δραστηριότητά του στο ελεύθερο θέατρο και συνεργάστηκε με τους θιάσους "Βεργή", "Λαμπέτη", "Κούρκουλου", σκηνοθετώντας έργα Μπρεχτ, Ζενέ, Τσέχωφ, Πίντερ, Ανούιγ. Την περίοδο 1975-1977 διετέλεσε Γεν. Διευθυντής του ΚΘΒΕ και συνέδεσε το όνομα του με μια καλλιτεχνική προσφορά υψηλού επιπέδου. Από τις παραστάσεις του αξιόλογες είναι η "Ηλέκτρα" του Σοφοκλή με την Άννα Συνοδινού, η "Μήδεια" του Ευριπίδη με τη Μελ. Μερκούρη και "Ο Πούντιλα και ο δούλος του Μάτι" του Μπρεχτ με τον Δημ. Παπαμιχαήλ. Παρουσίασε πρώτος στην Ελλάδα τον μετέπειτα νομπελίστα Ελίας Κανέτι με το έργο "Οι αριθμημένοι".

Το 1982 ο Βολανάκης αξιοποιεί τα νταμάρια και τα ορυχεία της Αττικής και διοργανώνει τις "Γιορτές των Βράχων", σε μια προσπάθεια αποκέντρωσης του θεάτρου, της μουσικής και του χορού. Τον ίδιο χρόνο σκηνοθετεί στο Εθνικό Θέατρο τον "Οιδίποδα Τύραννο" του Σοφοκλή στα Επιδαύρια και αντιπροσωπεύει την Ελλάδα στα Ευρωπαϊκά και στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λος Αντζελες (1984).

Ο Μίνως Βολανάκης, εκτός από τις σκηνοθεσίες του που διακρίνονται για τη βαθιά γνώση των κειμένων, την αξιοθαύμαστη διεύθυνση ηθοποιών και την αναζήτηση της ουσίας, ευδοκίμησε και ως έξοχος μεταφραστής ιδίως από την αγγλική γλώσσα και για ενδιαφέρουσες προτάσεις του στη μετάφραση αρχαίας κωμωδίας και τραγωδίας.

Κώστας Γεωργουσόπουλος
Φιλολόγος-Κριτικός θεάτρου
Επίτιμος Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών

Ένα αφιέρωμα

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 ο Μίνως Βολανάκης θα γονιμοποιήσει το καλλιτεχνικό τοπίο της Αθήνας με μια σημαντική πρωτοβουλία: θα δισυσθανθεί την καλλιτεχνική αξία των εγκαταλελειμμένων ορυχείων της Αττικής και ακολουθώντας την πρωτοβουλία της Άνας Συνοδινού για τη δημιουργία του θεάτρου στο Λυκαβηττό θα προχωρήσει στο να μεταμορφώσει τα αδρανή νταμάρια του Βύρωνα και Υμηττού σε ανοικτούς χώρους καλλιτεχνικής πράξης. Πολύ σύντομα θα λειτουργήσουν στο χώρο τα "Θέατρα των Βράχων", διευρύνοντας ένα όραμα αποκέντρωσης που ο ίδιος σκηνοθέτης είχε υπηρετήσει για πρώτη φορά είκοσι χρόνια νωρίτερα ως καλλιτεχνικός διευθυντής του ΚΟΒΕ.

Έτσι, μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, από τον Βύρωνα ως την Πετρούπολη και την Κοκκινιά το χάσμα που άνοιξε παλιότερα στην αττική γη η αυθαιρεσία και η εκμετάλλευση ευθύς εγέμισε άνθη· παραστάσεις θεάτρου και μουσικής, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις κάθε λογής, ερασιτέχνες και επαγγελματίες εργάτες της τέχνης βρήκαν στα θέατρα των βράχων ένα χώρο ανοικτό για να μοιραστούν και μοιράσουν εντυπώσεις, να καλλιεργήσουν συνειδήσεις, να σπείρουν και να θερίσουν ιδέες. Η συμβολή του Βολανάκη σε αυτή την καλοκαιρινή αύρα που φύσηξε στις τέσσερις άκρες της πρωτεύουσας υπήρξε πρωταρχική αλλά και ανεκτίμητη.

Έχοντας υπόψη του αυτή ακριβώς τη συμβολή, ο Δήμος Βύρωνα διοργανώνει φέτος ως ένδειξη ευγνωμοσύνης στον άνθρωπο που ανέδειξε τα Θέατρα Βράχων του Βύρωνα και του Υμηττού μια Έκθεση αφιερωμένη στο Μίνω Βολανάκη· στόχος της είναι να φανεί, μέσα από την παρουσίαση τεκμηρίων και φωτογραφικού υλικού, η προσφορά του σκηνοθέτη στη μεγάλη ελληνική παράδοση των θεατρικών παραγωγών σε ανοικτό χώρο.

Ασφαλώς το μεγαλύτερο μέρος αυτής της προσφοράς του Μίνου Βολανάκη αφορά στο αρχαίο δράμα. Ένα σημαντικό κομμάτι της εργασίας του περιστράφηκε εξάλλου με επιμονή γύρω από την αρχαία τραγωδία και κωμωδία: Ο Βολανάκης σκηνοθέτησε στα κυριότερα ανοικτά θέατρα της χώρας, σε Επίδαυρο, Ηρώδειο και Λυκαβηττό. Δίδαξε στα αρχαία θέατρα των Φιλιππων, της Δωδώνης και του Δίου· και υπήρξε από τους πρώτους που εγκαινίασαν το Μικρό Θέατρο της Επιδαύρου, με τη "Σονάτα του Σεληνόφωτος" το 1997. Στα ανοικτά θέατρα ο Βολανάκης δίδαξε την Άννα Συνοδινού στη "Λυσιστράτη" και στις "Εκκλησιάζουσες" του Αριστοφάνη και στην "Ηλέκτρα" του Σοφοκλή· καθοδήγησε τη Μελίνα Μερκούρη και την Τζένη Καρέζη στη "Μήδεια" και τον Νίκο Κούρκουλο στον "Οιδίποδα Τύραννο"· σκηνοθέτησε την Καρυοφυλλιά Καραμπέτη και την Αλίκη Βουγιουκλάκη στην "Αντιγόνη"... Σε κάθε περίπτωση ακολούθησε σταθερά το προσωπικό του όραμα για μια "ολική προσέγγιση" του αρχαίου κειμένου σαν μεταφραστής και σαν σκηνοθέτης, συχνά ακόμη και σαν σκηνογράφος ή ενδυματολόγος των παραστάσεων που ανέβασε. Παράλληλα όμως ο Βολανάκης σκηνοθέτησε στα λατομεία Μπέκετ και Μπρεχτ. Το αφιέρωμα θα ήταν ασφαλώς ελλιπές χωρίς μια αναφορά σε αυτή την προσπάθεια του Βολανάκη να μεταφέρει το λόγο των "σύγχρονων κλασικών" στα νέα θέατρα της αττικής γης. Το αφιέρωμα παρουσιάζει φωτογραφικό υλικό από τις παραστάσεις του σκηνοθέτη στα Νταμάρια του Βύρωνα το 1981 και στο θέατρο Πέτρας το 1986, που ευγενικά παραχώρησε το Σωματείο "Φίλοι Μίνου Βολανάκη" για τους σκοπούς της Έκθεσης. Υπενθυμίζει έτσι την προσφορά του Βολανάκη σε μια ανοικτή σε χώρο και ευρεία σε αντίληψη σκηνική παρουσίαση των κλασικών κάθε εποχής.

Γρηγόρης Ιωαννίδης
Λέκτορας τμήματος Θεατρικών Σπουδών
Πανεπιστημίου Αθηνών

Μια μικρή ιστορία για κάτι πολύ μεγάλο Τα αδρανή λατομεία

Ένα Κυριακάτικο πρωινό, αρχές του Μάη του 1981, χτύπησε το τηλέφωνο. Ήταν ο Μίνως Βολανάκης ο οποίος μου πρότεινε να πάμε μια εκδρομή εντός των τειχών της Αθήνας. Εκείνος ο αδιόρατος, μυστηριώδης τόνος στη φωνή του ήταν αρκετός για να ερεθίσει το ενδιαφέρον μου. Δέχτηκα με χαρά την πρόταση, έχοντας μια έντονη αίσθηση ότι αυτό το πρωινό κάτι περιεργό θα γεννούσε. Βέβαια ποτέ δεν μπορούσα να υποψιαστώ αυτό που θα μου αποκάλυπτε. Όταν τελικά φτάσαμε στο πλάτωμα ενός λόφου κάπου στη Νίκαια, μετά από μια διαδρομή μέσα από δρόμους και συνοικίες της Αθήνας που δεν ήξερα καν την ύπαρξη τους, και αφού προχωρήσαμε με τα πόδια περί τα πενήντα μέτρα, μού κόπηκε η ανάσα. Κάτω από τα πόδια μας απλώνονταν ένα τεράστιο, αγριευτικό μαγικό, έρημο λατομείο. Άφησε αρκετή παύση, για να λειτουργήσει μέσα μου η εντύπωση, και μετά ακολούθησε ο εξής διάλογος:

- Πως σου φαίνεται;
- Συγκλονιστικό!
- Τι λες, φέτος ή του χρόνου;
- Φέτος, μήπως είναι αργά του χρόνου!

Επισκεφτήκαμε μερικά ακόμα από τα 45 λατομεία που υπάρχουν στο λεκανοπέδιο. Η τελική επιλογή έγινε σε τρεις υποβαθμισμένες περιοχές της Αθήνας, χωροταξικά επιλεγμένες με σοφία. Η Πετρούπολη για τη δυτική Αθήνα, ο Βύρωνας για την ανατολική και η Νίκαια για τον Πειραιά. Έτσι στις 6 Αυγούστου, γιορτή της Μεταμορφώσεως, στο λατομείο του Βύρωνα εγκαινιάστηκε το πρώτο θέατρο που το ονομάσαμε συμβολικά Μεταμόρφωση, διότι ένα λατομείο - κωματερή που προορίζονταν από την πολιτεία να γίνει νεκροτομείο, μεταμορφώθηκε σε θέατρο. Σήμερα έχει μετονομαστεί σε θέατρο Μελίνα Μερκούρη. Ακολούθησε ο Κοκκινόβραχος στη Νίκαια - σημερινό Κατράκειο - και τον επόμενο χρόνο το θέατρο Πέτρα στην Πετρούπολη.

Με την πανσέληνο του Αυγούστου, στο θέατρο Μεταμόρφωση, ο Μάνος Χατζιδάκις μένα πιάνο και τον Σπύρο Σακκά ανοίγει τις εκδηλώσεις μπροστά σε πέντε χιλιάδες θεατές. Έτσι γεννήθηκαν οι Γιορτές των Βράχων. Έτσι τα αδρανή λατομείαλλάξαν. Έγιναν ενεργά και από σκουπιδότοποι έγιναν χώροι πολιτισμού, γκρέμισαν το ταμπού του Ηρωδείου, αναβάθμισαν τις περιοχές και διαμόρφωσαν μια νέα πολιτιστική αντίληψη στο λεκανοπέδιο φέρνοντας τον πολιτισμό κοντά στο πλατύ κοινό.

Ο Μίνως Βολανάκης ήταν ένας μάγος, που είχε τη δύναμη να μεταδίδει σαν φλόγα τα οράματα του στους άλλους, μαζί με τη σοφία, την τόλμη, το πείσμα και τη θέληση να τα κάνουν πραγματικότητα. Και εδώ οφείλω να αναφερθώ στην αρχική ομάδα που δούλεψε σκληρά και ανιδιοτελώς γι αυτό το όραμα, τις Γιορτές των Βράχων. Ήταν οι: Κική Αγραφιώτου, Νίκος Καβαδάς, Χρήστος Μπίρος, Μπάμπης Σαρηγιαννίδης, Δημήτρης Σεϊτάνης, Γιάννης Σιώπης, Πάγια Βεάκη, κ.α.

Οι Γιορτές των Βράχων ήταν μια επαναστατική πολιτιστική κίνηση η οποία ομολογουμένως αγκαλιάστηκε στο ξεκίνημα της από τις Δημοτικές αρχές των περιοχών, και στη συνέχεια πέρασε στη δικαιοδοσία τους, όπως άλλωστε και έπρεπε να γίνει.

Σήμερα, μετά από εικοσιπέντε χρόνια, τα Φεστιβάλ στους χώρους των Ενεργών πλέον λατομείων, θεωρείται ένα επιτυχές θεσμικό καθεστώς. Αν και προσωπικά πιστεύω ότι ο θεσμός έχει κουραστεί αρκετά, όπως άλλωστε είναι φυσικό μετά από ένα τέταρτο του αιώνα συνεχούς και πολλαπλής λειτουργίας, ωστόσο το όραμα του Μίνου Βολανάκη και όλων όσοι καταθέσαμε κομμάτι από τη ζωή μας συνέβαλε αποφασιστικά στην πολιτιστική και αισθητική αναβάθμιση της περιφέρειας της Αθήνας.

Γιάννης Βόγλης
Ηθοποιός